ISSN 2414-5858 (Print)
ISSN 2414-5866 (Online)

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНИ

ВІСНИК НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНИ

Серія "Державне управління"

Збірник наукових праць

Випуск 1 (6)

Харків 2017

УДК 351.861

Тарадуда Д. В., к.т.н., НУЦЗУ, м. Харків

Taraduda D., PhD in Technical Sciences, Senior Lecturer of the Department of Special Chemistry and Chemical Engineering, National university of civil protection of Ukraine, Kharkiv

ПІДХІД ДО РОЗРОБКИ СТРАТЕГІЇ БЕЗПЕКИ ВІД ХБРЯ ІНЦИДЕНТІВ ТЕРОРИСТИЧНОГО ХАРАКТЕРУ В УКРАЇНІ

APPROACH TO THE DEVELOPMENT OF THE SECURITY STRATEGY AGAINST CBRN INCIDENTS OF TERRORIST NATURE IN UKRAINE

Проведено аналіз Національних стратегій безпеки різних країн. Наведено характеристику хімічних, біологічних, радіаційних, ядерних інцидентів терористичного характеру. Запропоновано підхід до розробки Стратегії безпеки від ХБРЯ інцидентів терористичного характеру в Україні.

Ключові слова: *стратегія безпеки, тероризм, надзвичайна ситуація, потенційно небезпечний об'єкт, ХБРЯ інцидент.*

The analysis of the National Security Strategies of different countries was made. The characteristic of chemical, biological, radiological and nuclear incidents of a terrorist nature was given. The approach to the development of the Security Strategy against CBRN incidents of a terrorist nature in Ukraine was proposed.

Keywords: *Security Strategy, terrorism, emergency, potentially dangerous object, CBRN incident.*

Постановка проблеми. Останнім часом суттєву загрозу для України зокрема та світу в цілому набуває міжнародний і державний тероризм, який перетворює мирне населення в об'єкт силового впливу з метою дестабілізації обстановки, залякування людей, позбавлення їх здатності чинити організований опір. Абсолютно зрозуміло, що тероризм – явище не нове, але ще не достатньо досліджене. В Україні ж ситуація ускладнюється тим, що у зв'язку з небезпечними соціальними та військовими явищами, можливість виникнення хімічних, біологічних, радіаційних чи ядерних (ХБРЯ) інцидентів терористичного характеру суттєво зростає. Тому вивчення особливостей та характеристик ХБРЯ інцидентів терористичного характеру з метою розробки ефективної Стратегії безпеки є актуальною проблемою, яка потребує особливої уваги [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемі оцінки терористичної загрози для об'єкта контролю, в тому числі і для ХБРЯ небезпечних об'єктів, присвячені роботи [2-4], проте в них не відображено державну (національну) стратегію у сфері попередження ХБРЯ інцидентів терористичного характеру.

В США «Стратегія національної безпеки» була підписана президентом країни у 2006 році. По суті, американський документ – це стратегія бороть-

би з тероризмом як на території США, так і за їх межами. Втім, розглядаються і багато інших аспектів захисту американців від різних сучасних викликів і загроз. Значне місце відводиться і розвитку демократії в світі, глобалізації економіки, а також ядерного стримування і недопущення розповсюдження зброї масового знищення [5]. Під час проведення семінару «Стратегія дій проти тероризму», що проходив у вашингтонському Центрі стратегічних досліджень (м. Вашингтон, США), зверталася увага на те, що сучасний тероризм, маючи новітню зброю і технології, перетворюється на загрозу всьому людству. Тому, на думку фахівців [6, 7], боротьба з тероризмом стає глобальною проблемою.

В Російській Федерації «Стратегія національної безпеки» затверджена Указом президента № 683 від 31 грудня 2015 року. «Стратегія національної безпеки Російської Федерації» – базовий документ з планування розвитку системи забезпечення національної безпеки Російської Федерації, розроблений і прийнятий як основа для взаємодії органів державної влади, організацій та громадських об'єднань Російської Федерації у сфері захисту національних інтересів і забезпечення безпеки особистості, суспільства і держави [8]. У «Стратегії національної безпеки» представлено офіційне бачення стратегічних пріоритетів, цілей і заходів у сфері внутрішньої і зовнішньої політики, що визначають стан національної безпеки Росії і рівень сталого розвитку держави на довгострокову перспективу. «Стратегія національної безпеки Російської Федерації» розглядається як документ, що знаходиться у взаємозв'язку з «Концепцією довгострокового соціально-економічного розвитку Російської Федерації». Основне завдання «Стратегії» полягає у формуванні та підтримці внутрішніх і зовнішніх умов, сприятливих для реалізації стратегічних національних пріоритетів Росії.

В Україні «Стратегія національної безпеки України», затверджена Указом Президента України від 26 травня 2015 року № 287/2015, визначає загальні принципи, пріоритетні цілі, завдання і механізми захисту життєво важливих інтересів особи, суспільства і держави від зовнішніх і внутрішніх загроз, в тому числі терористичних загроз [9]. Стратегія національної безпеки України є основним документом оборонного планування, вона є основою для планування діяльності органів державної влади у сфері національної безпеки. Виходячи з її положень розробляються доктринальні документи з питань воєнної безпеки, зокрема воєнна доктрина, основні напрями зовнішньої політики, стратегії інформаційної безпеки, кібербезпеки, антитерористичної безпеки, реформування сектору безпеки і оборони, інших нагальних питань національної безпеки, а також державних програм за окремими напрямами державної політики національної безпеки. Органи державної влади керуються Стратегією при розробленні та реалізації законодавчих актів, концепцій, доктрин, стратегій, програм, планів та окремих заходів, укладенні міжнародних договорів і угод, інших міжнародно-правових документів.

Постановка завдання. Незважаючи на існуючий досвід країн у розробці та забезпеченні Стратегій національної безпеки в цілому й антитерористичної

безпеки зокрема, проблемі попередження ХБРЯ інцидентів терористичного характеру увагу приділено лише опосередково. Така проблема характерна і для України [10]. У зв'язку з цим, виникає необхідність розробки ефективної стратегії безпеки від ХБРЯ інцидентів терористичного характеру в Україні.

Виклад основного матеріалу. У Законі України «Про боротьбу з тероризмом», прийнятому Верховною Радою України 20 березня 2003 року [11], визначено такі основні поняття:

– тероризм – суспільно небезпечна діяльність, яка полягає у свідомому, цілеспрямованому застосуванні насильства шляхом захоплення заручників, підпалів, убивств, тортур, залякування населення та органів влади або вчинення інших посягань на життя чи здоров'я ні в чому не винних людей або погрози вчинення злочинних дій з метою досягнення злочинних цілей;

– технологічний тероризм – злочини, що вчиняються з терористичною метою із застосуванням ядерної, хімічної, бактеріологічної (біологічної) та іншої зброї масового ураження або її компонентів, інших шкідливих для здоров'я людей речовин, засобів електромагнітної дії, комп'ютерних систем та комунікаційних мереж, включаючи захоплення, виведення з ладу і руйнування потенційно небезпечних об'єктів, які прямо чи опосередковано створили або загрожують виникненням надзвичайної ситуації внаслідок цих дій та становлять небезпеку для персоналу, населення та довкілля; створюють умови для аварій і катастроф техногенного характеру.

Найбільш поширеними у світі надзвичайними ситуаціями, пов’язаними з терористичними актами, є вибухи в державних установах або на промислових об'єктах. Це пояснюється тим, що виробнича діяльність промислових об'єктів (100% об'єктів України, на яких можливе виникнення ХБРЯ інцидентів), пов'язана з наявністю в них великої кількості хімічно небезпечних, радіоактивних, легкозаймистих, вибухо- і пожежонебезпечних речовин та біологічних агентів, становить серйозну загрозу екологічній безпеці територій [12].

У Положенні про єдину державну систему запобігання, реагування і припинення терористичних актів та мінімізації їх наслідків [13] йдеться про те, що забезпечення належного рівня захисту та охорона об’єктів від можливих терористичних посягань покладається на суб’єкти боротьби з тероризмом у межах їх повноважень. Проте для ефективного захисту потенційно небезпечного об’єкта від ХБРЯ інцидентів терористичного характеру необхідне забезпечення: по-перше обов’язкового виконання комплексу антитерористичних організаційно-технічних заходів його керівництвом та персоналом; по-друге організації збирання адміністративних даних та взаємодії з органами виконавчої влади й відповідними відомствами. Але для ефективного здійснення цих заходів необхідне системне виконання взаємозалежних складових або основ Стратегії безпеки від ХБРЯ інцидентів терористичного характеру (рис. 1).

Стратегії безпеки повинна враховувати ступінь терористичної загрози виникнення ХБРЯ інцидентів в конкретному регіоні України, так як, з точки зору терористичної активності, територія України є не однорідною та зале-

жить від таких факторів:

1) ступеня терористичної небезпеки регіону, що характеризується частотою терористичних проявів в ньому;

2) кількості об'єктів, на яких можуть виникнути ХБРЯ інциденти в регіоні, що представляють інтерес для потенційних терористів (ситуаційного фактора);

3) їх привабливість і доступність для терористів у порівнянні з іншими об'єктами.

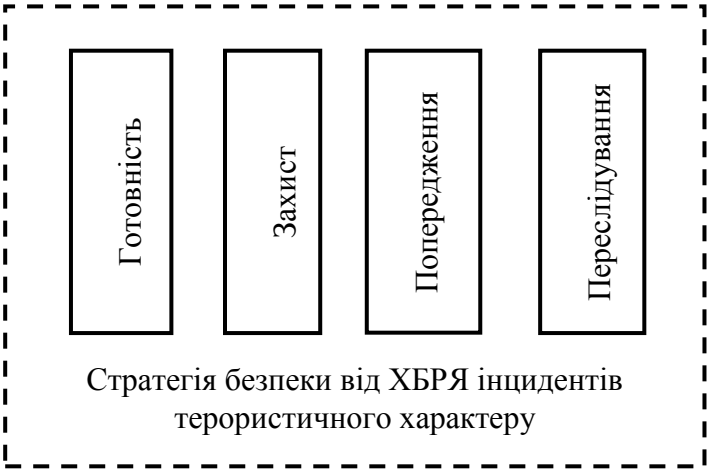

Рис. 1. Основні складові Стратегії безпеки від ХБРЯ інцидентів терористичного характеру

Важливою складовою Стратегії безпеки має бути проведення характеристики ХБРЯ інцидентів терористичного характеру з метою аналізу та розробки попереджувальних заходів.

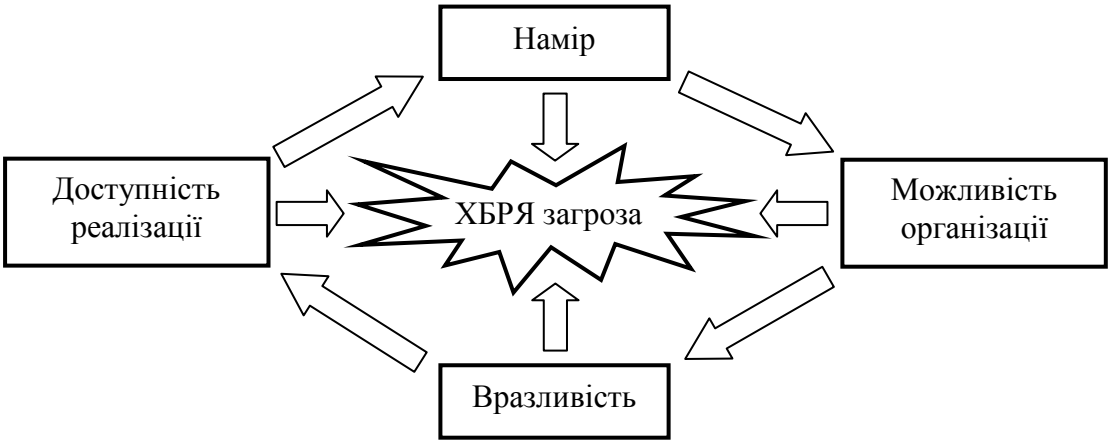

Рис. 2. Характеристика ХБРЯ інцидентів терористичного характеру

Приклад. Терористичний акт з застосуванням отруйної речовини зарину стався в Японії 20 березня 1995 року на станціях метро Касумігасекі і Нагататьо. Загинуло, за різними даними, від 10 до 27 осіб, понад 6300 отрима-

ли отруєння різного ступеня важкості. Атака була організована неорелігійною деструктивною сектою «Аум Сінрікьо».

Намір.	Для повалення існуючого політичного режиму і встановлення Секо Асахара, засновника групи, як «Імператора» Японії.
Можливість організації.	«Аум Сінрікьо» володіла фабрикою, де були виготовлені хімічні речовини.
Вразливість.	Рівень загрози терористичних актів в Японії в той час розглядався як низький, тому дуже мало ресурсів було задіяно для забезпечення безпеки.
Доступність реалізації.	В якості обраної цілі терористичного акту в «Аум Сінрікьо» визначили метрополітен.

Вивчення особливостей ХБРЯ інцидентів терористичного характеру, їх видів та причин виникнення [14] дозволяє розробити систему заходів антитерористичного спрямування за наступними чотирма напрямками:

– усунення причин, негативних факторів і умов, що породжують або сприяють виникненню терористичних проявів;

– адекватне і своєчасне реагування на негативні процеси, які становлять загрозу безпеці;

– надання ефективної допомоги правоохоронним органам і спецслужбам у їх боротьбі з терористичними проявами;

– пом'якшення та мінімізація наслідків терористичних актів, які не вдалося запобігти.

Висновки. Отже, небезпечна соціальна та військова ситуація, що склалася в Україні суттєво підвищує імовірність виникнення ХБРЯ інцидентів терористичного характеру. Катастрофічні масштаби наслідків таких інцидентів обумовлюють необхідність створення ефективної Стратегії безпеки від ХБРЯ інцидентів терористичного характеру. Запропонований підхід включає: системне виконання взаємозалежних складових Стратегії (готовність, захист, попередження, переслідування); врахування факторів, що характеризують ступінь терористичної загрози виникнення ХБРЯ інцидентів в конкретному регіоні України; проведення їх характеристики з метою аналізу та розробки попереджувальних заходів; розробку системи заходів антитерористичного спрямування за відповідними напрямками.

Список використаних джерел

1. Тарадуда Д. В. Подход к разработке стратегии безопасности потенциально опасных объектов от чрезвычайных ситуаций террористического характера / Д. В. Тарадуда // Материалы VII Международной научно-практической конференции «Актуальные проблемы пожарной безопасности, предупреждения и ликвидации чрезвычайных ситуаций». – Кокшетау : КТИ КЧС МВД РК, 2016. – С. 121-122.

2. Тарадуда Д. В. Підхід до кількісної оцінки небезпеки виникнення надзвичайних ситуацій, пов’язаних з терористичними актами на радіаційно небезпечних

об'єктах / Д. В. Тарадуда, М. О. Демент // Збірка наукових праць «Проблеми надзвичайних ситуацій», – Х. : – 2016. – Вип. 24 – С. 126–132. – Режим доступу: http://nuczu.edu.ua/sciencearchive/ProblemsOfEmergencies/vol24/taraduda.pdf.

3. Бобро Д. Г. Мапа процесу оцінки загроз та ризиків ядерним установкам та ядерним матеріалам [Електронний ресурс] / Офіційний сайт Національного інституту стратегічних досліджень. – Електрон. дан. – 2015. – Режим доступу: http://www.niss.gov.ua/public/File/2015_table/0511_bobro.pdf.

4. Бочков А. Оценка террористической угрозы для объекта / А. Бочков, Н. Радаев // Журнал «Безопасность. Достоверность. Информация». – Москва. – 2008. – № 2 (77) – С. 16–19.

5. Иванов В. Стратегия безопасности по-американски. [Електронний ресурс] / Офіційний сайт «Независимого военного обозрения». – Електрон. дан. – 2009. – Режим доступу: http://nvo.ng.ru/realty/2009-06-19/5_strategy.html.

6. Близнюков А. Г. Безопасность на воздушном и водном транспорте / А. Г. Близнюков // Право и безопасность. – М. : 2006. – № 1.

7. Камінський В. В. Боротьба з повітряним тероризмом має починатися з землі / В. В. Камінський // Наука і техніка Повітряних Сил Збройних Сил України, 2014. – № 1(14) – С. 16–23.

8. Указ Президента Російської Федерації № 683 від 31.12.2015 «Стратегія національної безпеки Російської Федерації». [Електронний ресурс] / Офіційний сайт компанії «Консультант Плюс». – Електрон. дан. – 2015. – Режим доступу: http://www.consultant.ru/cons/cgi/online.cgi?req=doc&base=LAW&n=191669&fld=134&dst=100014,0&rnd=0.8867180097050067#0.

9. Указ Президента України від 26 травня 2015 року № 287/2015 «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 6 травня 2015 року «Про Стратегію національної безпеки України». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/287/2015/paran7#n7.

10. Тарадуда Д. В. Адміністративно-правові аспекти, пов'язані з надзвичайними ситуаціями в результаті здійснення терористичних актів / Д. В. Тарадуда // Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Пожежна та техногенна безпека. Теорія, практика, інновації». – Львів, 2016. – С. 94–95.

11. Закон України «Про боротьбу з тероризмом» від 20.03.2003 № 638-IV (редакція від 24.03.2016) [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Електрон. дан. – 2016. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/638-15/page.

12. Willis Henry H. Estimating Terrorism Risk / H. H. Willis…[et al.]. – RAND Corporation, Santa-Monica, CA, U.S.: Ibid, 2005. – 14 p.

13. Постанова Кабінет Міністрів України від 18.02.2016 р. № 92 «Про затвердження Положення про єдину державну систему запобігання, реагування і припинення терористичних актів та мінімізації їх наслідків» (редакція від 24.03.2016) [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. – Електрон. дан. – 2016. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/92-2016-%D0%BF.

14. Тарадуда Д. В. Характеристика надзвичайних ситуацій, пов'язаних з терористичними актами на потенційно небезпечних об'єктах / Д. В. Тарадуда // Науковий збірник «Техногенно-екологічна безпека та цивільний захист», – К., ДУ «ІГНС НАН України» : – 2016. – Вип. 10. – С. 20–24.

References

1. Taraduda, D.V. *Approach to the creating of a strategy of the security of potentially dangerous objects from terrorist emergencies [Podhod k razrabotke strategii*

bezopasnosti potencial`no opasnyh ob`ektov ot chrezvychajnyh situacij terroristicheskogo haraktera]. Proc. of Actual problems of fire security, prevention and liquidation of emergency situations, The Republic of Kazakhstan, Kokshetau. N.p.: KTI KCS MVD RK, 2016. 121-122. Print.

2. Taraduda, D.V., and Dement, M.O. "The approach to the assessing the risk of emergencies, which were related at the terrorist acts on radiation dangerous objects [Pidhid do kil`kisnoj ocinki nebezpeky vynyknennja nadzvychajnyh sytuacij, povjazanyh z terorystychnymy aktamy na radiacijno nebezpechnyh ob`ektah]." *Problems of emergencies* 24 (2016): 126-132. Web. 20 Mar. 2017. <http://nuczu.edu.ua/sciencearchive/ProblemsOfEmergencies/vol24/taraduda.pdf>.

3. Bobro, D.G. "Map of the process of assessment of risk nuclear facilities and materials [Mapa procesu ocinky zagroz ta ryzykiv jadernym ustanovkam ta jadernym materialam]." (2015): n. pag. *National Institute for Strategic Studies*. 2015. Web. 20 Mar. 2017. <http://www.niss.gov.ua/public/File/2015_table/0511_bobro.pdf>.

4. Bochkov, A. "Assessment of the terrorist threat to object [Ocenka terroristicheskoj ugrozy dlja ob`ekta]." *Security. Reliability. Information* 2(77) (2008): 16-19. Print.

5. Ivanov, V. "Security Strategy in USA [Strategija bezopasnosti po-amerikanski]." *Independent Military Review*. N.p., 19 June 2009. Web. 20 Mar. 2017. <http://nvo.ng.ru/realty/2009-06-19/5_strategy.html>.

6. Bliznyukov, A.G. "Security in air and water transport [Bezopasnost` na vozdushnom i vodnom transporte]." *Law and security* 1-2(18- 19) (2006): n. pag. Print.

7. Kaminskij, V.V. "A fight against air terrorism must be begun with earth [Borot`ba z povitrjanym teroryzmom mae pochynatysja z zemli]." *Science and technology Air Force of Armed Forces of Ukraine* 1(14) (2014): 16-23. Print.

8. "The National Security Strategy of the Russian Federation." *Consultant Plus*. N.p., 2016. Web. 20 Mar. 2017. <http://www.consultant.ru/cons/cgi/online.cgi?req=doc&base=LAW&n=191669&fld=134&dst=100014,0&rnd=0.8867180097050067#0>.

9. Ukraine. Verkhovna Rada of Ukraine. *On the Strategy of National Security of Ukraine*. Kiev: n.p., 2017. Web. <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/287/2015/paran7#n7>.

10. Taraduda, D.V. *Administrative and legal aspects, which were related at the emergency as a result of terrorist acts [Administratyvno-pravovi aspekty, povjazani z nadzvychajnymy sytuacijamy v rezul`tati zdijsnennja terorystychnyh aktiv]*. Proc. of Fire and Technical Safety. Theory, practice and innovation, Lviv: LDU BGD, 2016. 94-95. Print.

11. Ukraine. Verkhovna Rada of Ukraine. *On the fight against terrorism*. Kiev: n.p., 2017. Web. <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/638-15/page>.

12. Willis, W., Henry, H., ... et al. "Estimating Terrorism Risk." *RAND Corporation* Santa-Monica. CA. U.S (2005): 14. Print.

13. Ukraine. Cabinet of Ministers of Ukraine *The provisions of the unified state system of prevention, response and suppression of acts of terrorism and minimizing their consequences*. Kiev: n.p., 2017. Web. <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/92-2016-%D0%BF>.

14. Taraduda, D.V. "Analysis of emergencies, which were related at the terrorist acts from dangerous objects [Harakteristika nadzvychajnyh sytuacij, povjazanyh z terorystychnymy aktamy na potencijno nebezpechnyh ob`ektah]."*Technogenic and ecological security and civil protection* 10 (2016): 20-24. Print.

Лісман Т. А.
Визначення сутності поняття «територіальна громада»……... 289
Ляшевська О. І.
Вдосконалення державного регулювання у фінансуванні інноваційної діяльності регіону……... 295

РЕАГУВАННЯ НА НАДЗВИЧАЙНІ СИТУАЦІЇ…….. 305
Барило О. Г., Потеряйко С. П.
Визначення раціонального методу організації взаємодії у надзвичайних ситуаціях…… 305
Кулєшов М. М.
Система реагування на надзвичайні ситуації та механізми управління……... 314
Пономаренко С. С., Максимов А. В.
Науково-теоретичний аналіз впливу НС на соціально-економічний розвиток: загальнодержавний і локально-територіальний рівні…….. 322
Тарадуда Д. В.
Підхід до розробки стратегії безпеки від ХБРЯ інцидентів терористичного характеру в Україні…… 329

РОЛЬ ДЕРЖАВИ У СФЕРІ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ ТА ПОЖЕЖНОЇ БЕЗПЕКИ……...…… 336
Кравців С. Я., Соболь О. М., Коссе А. Г.
Ризик-орієнтований підхід у державному регулюванні у сфері техногенної та пожежної безпеки……... 336
Криштанович М. Ф.
Реалізація механізмів публічного управління у сфері цивільного захисту України щодо національної безпеки…… 341
Овсяник В. М.
Реалізація пілотних проектів як чинник забезпечення цивільного захисту населення в об’єднанних територіальних громадах Дніпропетровської області…….. 347
Приходько Р. В., Ященко О. А.
Основні напрямки і засоби оптимізації державного управління у сфері цивільного захисту…….. 355

ABSTRACTS…….. 369
Список авторів……...…… 420
Contributors……...……..… 425